

مقدمه

اگر یکی از تعریفهای «مقدمه» را که اهل فن پذیرفته‌اند در اینجا نقل کنیم از این قرار که:

«مقدمه یعنی دریچه‌ای که دورنمای پژوهش‌نامه را به خواننده نشان می‌دهد، و او را برای مطالعه آن آماده و راغب می‌گرداند، مشتمل است بر شرحی اجمالی درباره مسئله یا مسئله‌های مورد بحث، حدود و ارزش و کاستیهای پژوهشهایی که قبلاً در آن زمینه صورت گرفته‌اند، و نیز روشها و ملاکها و مفهومیهای تازه‌ای که در پژوهش‌نامه به کار رفته‌اند»^۱.

آن‌گاه طبق آن تعریف، و درباره این کتاب چنین می‌نویسیم که:

این کتاب، رگ و ریشه‌های ادیان ابتدایی جهان، و ادیان قدیم سه فرهنگ و تمدن باستانی - بین‌النهرین، مصر و یونان - را برای خواننده ارجمند بیان می‌دارد. برای آنکه خواننده ژرف‌تر و فراگیرتر بدان پی برد، روش تحقیق، مکاتب تحقیق، اصطلاحات و مفاهیم اساسی موضوع پژوهش نیز به دست داده شده است. مزید بر آن، از عکسها و تصویرهای موجودات پرستیدنی و نقشه‌های جغرافیایی مناطق مورد بحث، استفاده شده است تا مطالب و موضوعات مربوط به آن بهتر و بیشتر فهمیده شود.

روش پژوهش در این کتاب با نگرش باستان‌شناسی، اسطوره‌شناسی، و فرهنگ‌شناسی توأم است که از منابع معتبر مردم‌شناسی فرهنگی، روان‌شناسی اجتماعی، و پدیده‌شناسی برای این کار استفاده شده است. خاستگاه دین را دانشمندان دین‌شناس به تفاوت، فتی‌شیسم، نیچریسم، آنیمیسم، یا توتمیسم می‌دانند.

1. آریان‌پور، امیرحسین؛ آیین پژوهش؛ تهران، نشر گستره، چاپ چهارم، ۱۳۷۸، ص ۸۱.

این خاستگاهها همه مورد بحث و بررسی تحلیلی قرار گرفته و انتقادات وارد بر آنها در متن کتاب آورده شده است.

مزید بر اینها، با الهام از روش جدید و موفق واخ آلمانی که پژوهشگری نواندیش در تاریخ ادیان، جامعه‌شناسی دین، و علم تطبیق ادیان است، مطالب مبسوطی در فصل روشهای تحقیق این کتاب آورده شده که ذهنیت بی‌طرف، جامع‌نگر، علمی‌اندیش، و منصفانه‌ای را به انسان مطالعه‌گر می‌دهد تا در دین‌پژوهی یک سوکشی نکند و به بیراهه نرود.

آشوب کنونی جهان به دلیل زندگی ماشینی و زرق و برق ظواهر زندگی، و رویگردانی از علوم انسانی و مکاتب انسان‌سازی چون ادیان و اخلاق پیش آمده است به طوری که آینده‌نومیدکننده‌ای را نشان می‌دهد. پرداختن به مادیات، و غفلت از معنویات، رفته‌رفته انسانها را از درون پوک و پوچ و توخالی می‌کند. اینها نه به معنی قبول خرافات و موهومات است. دین و اخلاق پاسخ‌گوی نیازهای فردی و اجتماعی انسان، و عرفان مصفاکننده روح بشری، لزوماً با خرافات و موهومات گره نخورده و یکی نیست. اینها و انصاف و مدارا با همه ادیان و مذاهب، در روشهای تحقیق این کتاب به دیده گرفته شده تا به سهم خود دین اخلاقی و وظیفه‌عالی انسانی خود را به جای آورده باشد، زیرا این کتاب در عین حال که درسی و دانشگاهی است، مخالف براندازی دین و اخلاق و عرفان است:

ترا دین و دانش رهاند درست ره رستگاری بیایدت جست

(فردوسی)

نکته قابل ذکر دیگر آنکه کتابهایی که در موضوعات دینی باشد، زیاد نوشته شده؛ ولی کتابی که طبق طرح مصوب شورای عالی انقلاب فرهنگی و برابر برنامه درسی و سرفصل دروس دانشگاهی تدوین شده باشد تا به حال نوشته نشده است. این کتاب که با همّت و مساعدت «سمت» تهیه و تدوین شده چنان نیازی را برای دوره‌های لیسانس و فوق‌لیسانس و دکتری برمی‌آورد، به‌ویژه که با استناد به بیش از یک صد و سی کتاب تخصصی فارسی و انگلیسی رشته مربوط نگارش یافته است. با

این همه، اگر نواقصی در آن باشد، که البته هست، استدعا می‌شود به چشم اغماض
نگریسته، تذکر داده شود تا در چاپهای آتی رعایت و موجب امتنان شود.
به طوری که ملاحظه می‌شود این تألیف، دو کتاب در یک جلد است - جلد
اول، ادیان ابتدایی جهان، و جلد دوم ادیان باستانی سه کشور بین‌النهرین و مصر و
یونان که در حدّ مجاز و مصوّب شورای برنامه‌ریزی ستاد انقلاب فرهنگی کشور
برای تدریس در دانشگاه‌هاست.

در پایان، اخلاقاً و وظیفه خود می‌دانم از مسئولان محترم «سمت» به‌ویژه خانم
دکتر ملیحه صابری، آقایان دکتر احمد احمدی و دکتر سید طه مرقاتی و همچنین از
کارکنان آقای عبدالرضا حسنی، خانم فرخنده نوبختی و خانم آفاق عابدینی که
هر یک به نوعی در کار این تألیف دخیل بوده‌اند سپاسگزاری کنم.

جمشید آزادگان

گروه آموزشی تاریخ دانشکده ادبیات

دانشگاه شهید بهشتی

تهران ۱۳۸۴